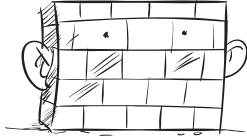

שיעור 19: ניבים וביטויים

לפניכם ניבים וביטויים הקשורים לגוף האדם. נסו להבין את משמעותם.

1. אֲזַנִּים לְכַתֵּל

דוגמה: אל תדבר בקול רם, אוזניים לכותל.

פירוש:

2. עַל רֶגֶל אַחַת

דוגמה: אין לי הרבה זמן, לכן אולי תספר לי על רגל אחת.

פירוש:

3. בְּיַד הַמֶּלֶךְ

דוגמה: קיבלו אותנו בכבוד רב, והסעודה הייתה כיד המלך.

פירוש:

4. בְּיַד רַחֲבָה

דוגמה: מנכ"ל החברה נוהג לתרום לארגוני צדקה ביד רחבה.

פירוש:

5. פִּיּוֹ וְלִבּוֹ שְׂוִים

דוגמה: אני סומך עליו שיקיים את הבטחתו, כי אני יודע שפיו וליבו שווים.

פירוש:

6. היטיבו את לבם

דוגמה: הסועדים ישבו סביב השולחן והיטיבו את ליבם באוכל וביין.

פירוש:

הידעתם?

כַּלִּיּוֹן הוא אָבְדוֹן.
היזכרו במה שנאמר
בהגדה של פסח: "בכל
דור ודור עומדים עלינו
לְכַלּוֹתֵנוּ". חשבו מה
הקשר בין פירוש המילה
לבין משמעות הביטוי.

7. בְּכַלִּיּוֹן עֵינַיִם

דוגמה: אני מחכה ליום ההולדת שלי ב**כיליון עיניים**.

פירוש:

8. בְּאַרְבַּע עֵינַיִם

דוגמה: המורה הזמינה את התלמיד לשיחה ב**ארבע עיניים**.

פירוש:

9. טָמַן אֶת רֵאשׁוֹ בְּחוֹל

דוגמה: חזרנו והסברנו לו שחשוב לטפל בבעיה, אבל הוא **טמן את ראשו בחול**.

פירוש:

10. נִפְלוּ פְּנֵיו

דוגמה: לשמע הידיעה המדאיגה **נפלו פניו**.

פירוש:

11. כָּבַשׁ אֶת פְּנֵי בְּקָרְקַע

דוגמה: המנהל נזף בתלמיד על התנהגותו, והוא כבש את פניו בקרקע.

פירוש:

12. הָטָה שָׁכָם

דוגמה: המדריך הודה לכל מי שהטה שכם ותרם להצלחת הפרויקט.

פירוש:

היעזרו במה שלמדתם בשיעורים קודמים, ו...

- כתבו ביטוי שמשמעותו **הפוכה** מהביטוי "כבש את פניו בקרקע".
-

- כתבו ביטוי שמשמעותו **הפוכה** מהביטוי "פיו וליבו שווים".
-

בתשבץ שמשמאל אין משבצת המתחילה שתי מילים (מאוזן ומאונך), ולכן אין חלוקה למאוזן ולמאונך.

מלאו את התשבץ בביטויים שלמדתם בשיעור זה, לפי ההגדרות והפירושים שבמאגר.

שימו לב, הביטויים כתובים בכתיב חסר ניקוד.

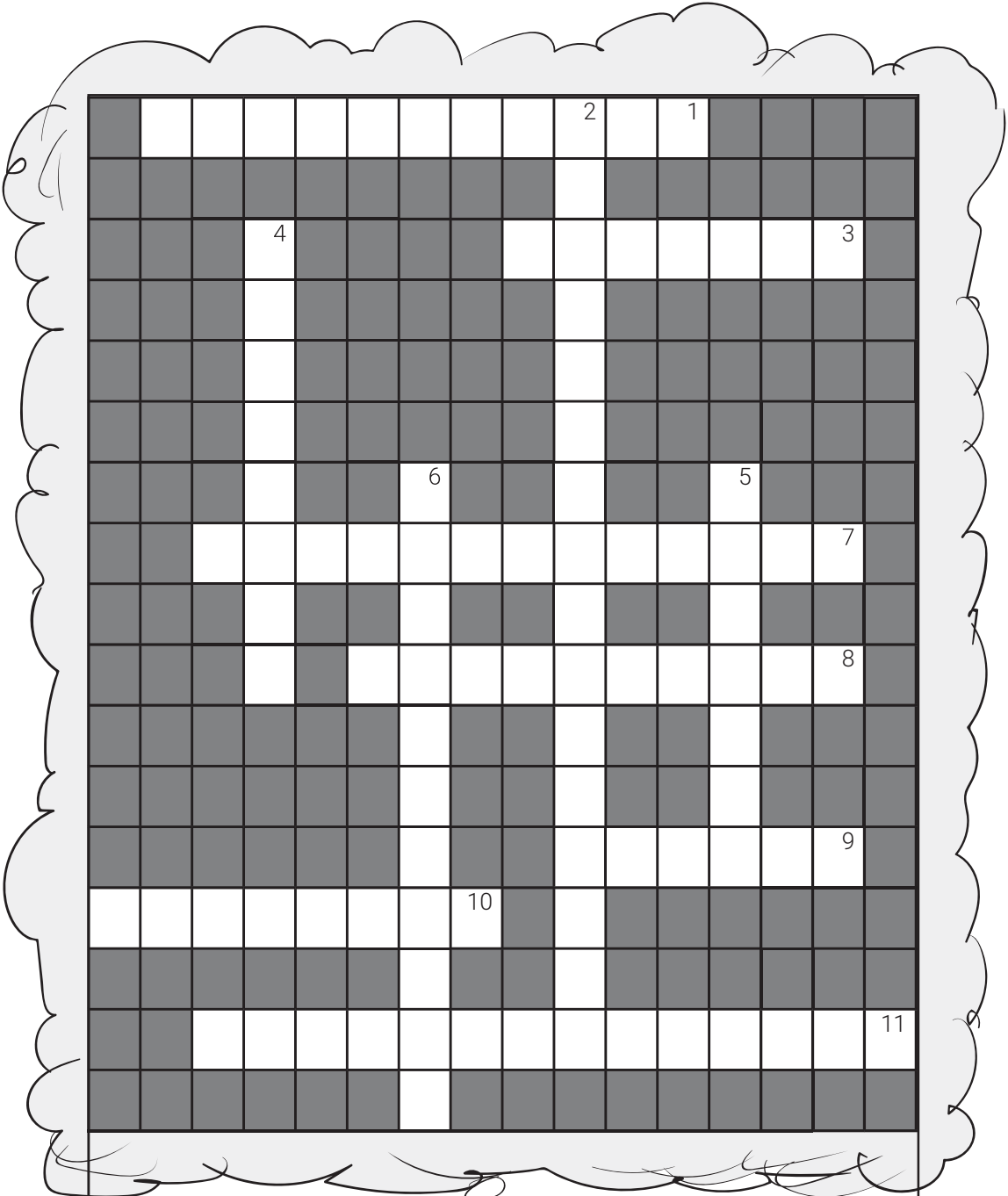
מאגר ההגדרות והפירושים:

7. בציפייה, בקוצר רוח	1. התעלם בכוונה מהמציאות
8. ביחידות, בנוכחות שני אנשים בלבד	2. נעצב, התמלא צער
9. עזר, השתתף במאמץ	3. בשפע רב
10. בקיצור, במהירות	4. אזהרה מפני מאזינים סמויים
11. השפיל את מבטו מבושה או מפחד	5. בנדיבות
	6. גרם לעצמו הנאה באכילה ובשתייה

אחרי שתמלאו את התשבץ...

- איזה ביטוי לא שובץ בו? _____

קראו את הקטע שלפניכם, והשלימו אותו בביטויים שלמדתם.

בסוף הקטע כתובים מספרי הביטויים המתאימים לקטע. (שימו לב, חלקם משיעורים קודמים.)

דביר משחק כדוריד בקבוצה עירונית. משחק גורלי עמד להתקיים בסוף החודש, וכל האוהדים חיכו למשחק הזה. _____ השחקנים התאמנו כל יום, הם ידעו ש_____ . כולם בטוחים שבמשחק הזה _____ , אבל ביום ההוא שלושה מהשחקנים הטובים ביותר היו חולים, והמשחק התנהל בניגוד למצופה. בכל פעם שהייתה לשחקן אפשרות להבקיע שער – הוא לא הצליח. השחקנים היו עייפים, ו_____ . הם הרגישו שכל האימונים הקשים שלהם היו _____ . המאמן היה מאוכזב מאוד מכך שקבוצתו הטובה הפסידה, והוא _____ . אבל אחר-כך _____ לעודד אותם ולשמח אותם באמצעות _____ . אחרי שהשחקנים החולים _____ , לקח המאמן את קבוצתו למסעדה, וכולם אכלו _____ .

(3, 7, 10, 11; שיעור 2 – 8, 9; שיעור 8 – 3, 6, 10, 11)

שיעור 20: ניבים ופתגמים

לפניכם ניבים ופתגמים ציוריים. נסו להבין את משמעותם.

1. אותיות פורחות באויר

דוגמה: לאחר שקראתי בעיון את הכתבה, הבנתי שכל מה שנכתב בה הוא אותיות פורחות באויר.

הפירוש:

2. כאבן שאין לה הופכין

דוגמה: השמלה שקניתי לחתונה של אחותי מונחת בארון כאבן שאין לה הופכין.

הפירוש:

הידעתם?

השימוש הרגיל בביטוי הוא בשלילה או באירוניה (בכוונה הפוכה), למשל: "תפסיק להאשים את כל העולם. גם אתה לא טלית שכולה תכלת". בני ישראל נצטוו לשים פתילים (חוטים) בארבע הפינות של הציצית, ובכל קבוצה של פתילים לשים פתיל אחד של תכלת. בתלמוד הירושלמי מסופר שקורח שאל את משה אם טלית שעשויה כולה תכלת, פטורה מהוספת פתיל תכלת. חשבו מדוע חשב קורח שטלית כזו פטורה.

3. טלית שכלה תכלת

דוגמה: למרות הרושם הטוב שעשה התברר שהוא לא טלית שכולה תכלת.

הפירוש:

4. על ראש הגנב בוער הכובע

דוגמה: כשאימא שאלה אותנו מי אכל את השוקולד, כולנו שתקנו. אבל אחי הקטן צעק: "זה לא אני!" אימא הבינה מיד שזה הוא, ואמרה לו: "על ראש הגנב בוער הכובע."

הפירוש:

5. שם את כספו על קרן הצבי

דוגמה: איש העסקים השקיע כסף רב בעסקה, אבל מאחר שלא בדק אותה לעומק, התברר כי הוא **שם את כספו על קרן הצבי**.

הפירוש:

הידעתם?

שקת היא מכל מים ארוך, צר ופתוח, המשמש להשקיית בעלי חיים (כמו פרות וסוסים).

6. בַּפְּנֵי (מול) שְׁקַת שְׁבוּרָה

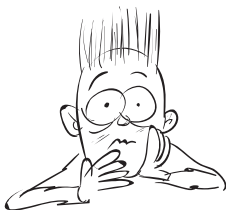
דוגמה: כדאי שתמצא עבודה אחרת לפני שאתה מתפטר, כדי שלא תמצא את עצמך **בפני שוקת שבורה**.

הפירוש:

7. כְּקִלְפַת הַשּׁוֹם

דוגמה: הוא לא יהסס לעשות עבירה כדי להשיג את מטרותיו. החוק שווה בעיניו **כקליפת השום**.

הפירוש:

8. סָמְרוּ שְׁעָרוֹתָיו

דוגמה: לשמע הסיפור המחריד והמזעזע **סמרו שערותיו**.

הפירוש:

9. נֶאֱחַז בְּקַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ

דוגמה: למרות החשדות הכבדים כלפיו **נאחז** השר **בקרנות המזבח** וסירב להתפטר.

הפירוש:

בחרו שני ביטויים, וכתבו לכל אחד מהם קטע מתאים.

הביטוי:

הביטוי:

שיעור 21: ניבים וביטויים

הפעם מובאים לפניכם ניבים וביטויים הקשורים לבעלי חיים. כתבו לכל אחד מהם משפט משלכם.

1. דמעות תנין

משמעות: צער מזויף, בכי של צביעות.

דוגמה: באופרות סבון רבות הגיבורה בוכה בדמעות תנין כדי להשיג דבר-מה.

משפט משלכם: _____

2. שרות דב

משמעות: דבר שנעשה מתוך כוונה טובה, אך בסופו של דבר גרם נזק.

דוגמה: נקלעתי לקטטה. בבירור עם המורה ניסו החברים לעזור ולהעיד לטובתי, אבל היא התרגזה שהם התערבו, והטילה עליי עונש כבד. הם עשו לי שירות דוב.

משפט משלכם: _____

3. לא דבים ולא יער

משמעות: לא היה ולא נברא, אין לדבר שחר.

דוגמה: בתחזית אמרו שירד מחר גשם. הכנו את המגפיים ואת המטריות, אבל לא דובים ולא יער, לא ירדה אפילו טיפה.

משפט משלכם: _____

4. פרה חולבת

משמעות: כינוי לאדם שמנצלים אותו בלי סוף מבחינה כספית.

דוגמה: "בקשותיך החוזרות ונשנות לקבל ממני כסף עברו את גבול הטעם הטוב. אני לא פרה חולבת!"

משפט משלכם: _____

5. קנה חתול בשק

משמעות: קנה דבר בלי לבחון אותו לעומק ובלי לדעת מה טיבו.

דוגמה: קניתי דרך האינטרנט שמלה שנראתה לי יפה. כשקיבלתי אותה בדואר, ראיתי שהיא באיכות ירודה, והחלטתי שלעולם לא אקנה עוד חתול בשק.

משפט משלכם:

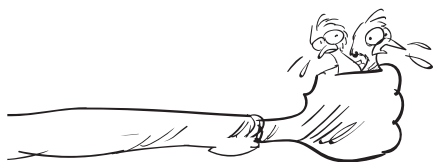

6. הָהָר הוֹלִיד עֶכְבֵּר

משמעות: הציפיות הגדולות התבררו כמוגזמות.

דוגמה: יונתן השוויץ שהוא יודע לעשות קסמים מיוחדים ועוצרי נשימה, אבל כשבאנו לצפות במופע שלו, התברר שההר הוליד עכבר: הוא לא הפתיע בשום קסם מיוחד.

משפט משלכם:

7. תָּפֶס שְׁתֵּי צִפּוּרִים בְּמַכָּה אַחַת

משמעות: השיג בבת אחת שני דברים.

דוגמה: כשאני הולך ברגל לבית הספר במקום שאימא תסיע אותי, אני תופס שתי ציפורים במכה אחת: גם עושה פעילות גופנית וגם עוזר לשמור על הסביבה.

משפט משלכם:

הידעתם?

פָּרַע הוא רגל, שוק של בעלי חיים. חשבו מדוע הביטוי מבוסס דווקא על רגלי התרנגולת.

8. עַל כְּרַעֵי תִרְנַגֶּלֶת

משמעות: לא יציב, עומד להתמוטט.

דוגמה: המבנה הזה עומד על כרעי תרנגולת. מוכרחים לחזק אותו או להרוס ולבנות מחדש.

משפט משלכם:

9. סוס עבודה

משמעות: כינוי לאדם המשקיע מאמצים רבים בעבודה.

דוגמה: הבחור הזה הוא **סוס עבודה** ממש, הוא חרוץ ויש לו הספקים מדהימים!

משפט משלכם: _____

10. זאב בודד

משמעות: כינוי לאדם שנוטה להתבודד.

דוגמה: אף אחד לא ממש מכיר אותו, הוא **זאב בודד**.

משפט משלכם: _____

הידעתם?

חז"ל מכנים לעתים תלמידי חכמים ותיקים "אריות", וצעירים - "שועלים".

11. הַיָּה זָנַב לְאַרְיֹת, וְאֵל תְּהִי רֹאשׁ לְשׁוּעָלִים

משמעות: עדיף להיות אחרון בין גדולים וחכמים מאשר ראשון בין פחותי ערך.

דוגמה: בבית הספר נפתחו שתי קבוצות של קריאה. אראל, שקורא לאט, החליט להצטרף לקבוצה החזקה, כי הוא העדיף להיות **זנב לאריות, ולא ראש לשועלים**.

משפט משלכם: _____

השלימו את הקטע שלפניכם בביטויים החסרים. בסוף הקטע כתובים מספרי הביטויים המתאימים לקטע.

אימא שלי נרשמה לחוג ברידג'. זמן קצר אחרי שלמדה את עקרונות המשחק עברה לקבוצת המתקדמים לשחק בחברת טובים ממנה, כי העדיפה להיות _____ . היא דיברה הרבה על המדריך והרעיפה עליו שבחים. "אתה מוכרח לפגוש אותי", היא אמרה. "הוא אדם גדול". יום אחד התלוויתי אליה למשחק הברידג'. כשראיתי במי מדובר ושמעתי את הערותיו, נחלתי אכזבה: התחוור לי ש_____ . מהצד יכולתי לראות איך ניסיונותיו לעזור לאמי רק מפריעים לה להתקדם וכי למרות כל השתדלותו הוא עושה לה _____ . ישבתי בצד ליד אימא, ועקבתי אחר המהלכים, ובלי להרגיש נשֶׁבִּיתִי בקסמו של המשחק. בדרך הביתה עצרנו לקנות גלידה. הרגשתי ש _____ : גם למדתי את יסודות הברידג' וגם הרווחתי גלידה!

(11, 7, 6, 2)

כעת חברו קטע קצר משלכם ושבצו בו לפחות שניים מהביטויים שלמדתם בשיעור זה.

העשרה מתחומי דעת עתירי מלל

העתיקו לכאן מילים וביטויים שפגשתם לראשונה במהלך השבועות האחרונים.
כתבו את הפירוש של כל אחד מהם, וכתבו משפט שיהיו בו הביטוי או המילה.

1. _____ - _____

2. _____ - _____

3. _____ - _____

4. _____ - _____

5. _____ - _____

6. _____ - _____

7. _____ - _____

8. _____ - _____

9. _____ - _____

10. _____ - _____

שיעור 22: מבדק החודש

הסבירו את המילים המודגשות במשפטים שלפניכם.

ציינו אם נעזרתם ב**הקשר** או ב**שורשים ומשפחות מילים**.

- אח אחד היה **ערירי**, בלא אישה וילדים, אבל כמו אחיו היה טוב לב ושמח בחלקו.

הפירוש: _____ נעזרתי ב_____

- העלים מתפזרים ברחבי בית הספר, במגרשים ובמקומות המשחקים ו**נערמים** בפתחי המסדרונות.

הפירוש: _____ נעזרתי ב_____

השלימו את המשפטים שלפניכם במטבעות לשון, בביטויים ובניבים שלמדתם. (שיעורים 2, 6, 8, 19, 20, 21)

- אומרים על דניאל שאפשר לסמוך על דבריה, כי _____.
- אני לא יכול לסמוך על ראובן, כי הוא מציג את עצמו כ_____, אבל שמעתי אותו כמה פעמים מדבר _____.
- שלושה ילדים נכנסו לים בחוף ללא מציל, ואחד מהם נסחף וטבע. הניסיונות להציל אותו היו _____.
- ההורים של אראל חזרו מפגישה עם המורה שלו וסיפרו שהמורה _____ משום שהוא קיבל את הציון הגבוה ביותר במדעים.
- אבא שלי סיפר שבמקום העבודה שלו עומדים לפטר הרבה עובדים, ולכן הוא החליט _____ וחיפש עבודה אחרת.
- היו לה הרבה חברים, אבל אחרי שהיא _____ רבים מחבריה "נעלמו".
- יונתן "פילח" מהקיוסק ארטיק. כשאבא שלו שמע על כך, _____ הוא הגיע לשיחה עם המוכר ו _____ אחר-כך אמר יונתן לאביו ולמוכר: " _____ בדיוק התכוונתי לשלם בעבור הארטיק."
- כל הצרות שעברה המשפחה שלי בארץ, היו _____ לעומת הצרות שחיכו לה בחו"ל.